לכנסת החמשית נשאלת השאלה: מי הרוויח קולות, על חשבון מי, ולמי הפסיד?

העמדים של הקולות

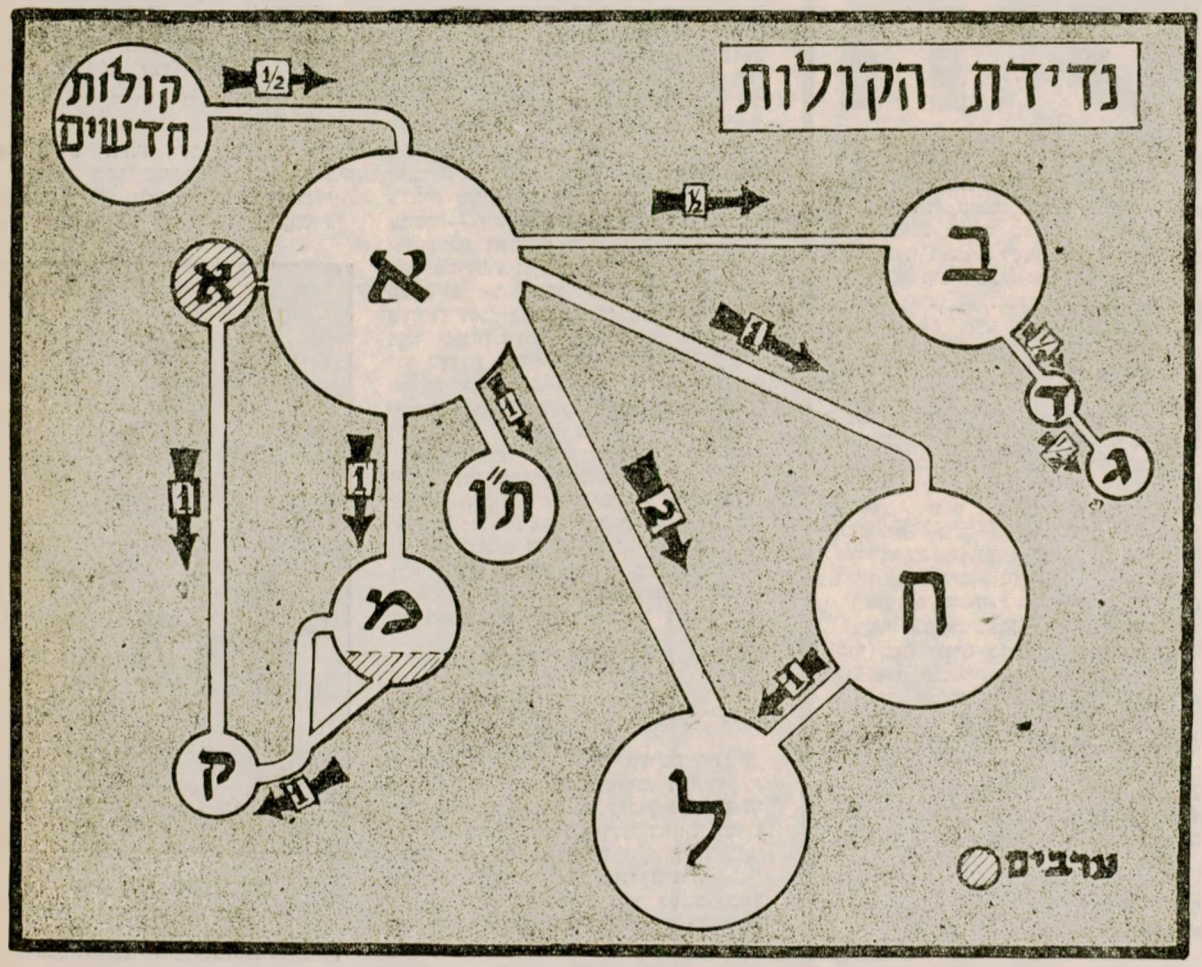

אשר בפעם הקודמת, ומאחר שמספר הקולות הפסולים היה קטן בהרבה מן המספר המקביל בבחירות שעברו, היה הפעם המודד לכל ציר גבוה מזה של הבחירות לכנסת הרביעית. מכתבר, איפוא, שכדי לשמור על תשעה ח"כים, קיבלה מפ"ם 6186 קולות יותר מן הפעם שעברה.

למעשה היה מספר המצביעים החדשים של מפ"ם גדול בהרבה מזה. לפי ניתוח תוצאות הבחירות, בכל קלפי וקלפי, זכתה מפ"ם לתוספת רצינית מאיד של קולות, במרכזים העירונים, בהם היתה חלשה עד כה. עליה ניכרת נרשמה לזכותה, למשל, דוקא בצפון תל־אביב (1500 קולות יותר) בחיפה, ביפו, ברמת־גן (תוספת של כ־500 קול בכל מקום).

היו אלה קילוחיה של האינסטליגנציה — בעיקר הצעירה — שנהגה עד כה לתמוך בעיקר במפא"י. בבחירות אלה התחלק מחנה זה בין מפ"ם והליבראלים. הישג זה זוקפים אנשי מפ"ם לדור הצעיר שלהם, ובעיקר לצעירים העירוניים כמו אורי זוהר, יעקב אגמון וגילה אלמגור.

מפ"ם זכתה גם לתוספת קולות בכמה מן הערים הקטנות יותר, שכן אילולא תוספת זו — היתה מפסידה מפ"ם ח"כ אחד. כי היו לה גם הפסדים לא מבוטלים.

היא הפסידה, למשל, 1200 קולות של בדואים בנגב. קולות אלה עברו, כימעט בשלמותם, למפא"י. בסביבות נצרת, הפסידה קולות ערביים לקומוניסטים. אולם עיקר הפסדיה באו — כמו עיקר הישגיה — ברחוב העברי. היו לה הפסדים, קטנים־יחסית, בעיירות הפיתוח ובמושבי עולים, שם הפעילה מפא"י סנקציות כלכליות נגד כל מי שהופיע כאיש מפ"ם.

אולם עיקר הפסדיה ברחוב העברי הלכו למק"י. היו אלה קולות שניתנו לה בפעם הקודמת בריכוזי העולים החדשים מפולין ומרומניה. לפי סברת הקומוניסטים, התפכחו עולים אלה מן השכרון הראשון של ההגשמה הציונית, מתגעגעים עתה לסיר הבשר של ארצות־מוצאם הקומוניסטיות — לחינוך גבוה חינם, לעבודה מובטחת ועוד. נעגועים אלה העבירו אותם שמאלה, מ־מפ"ם למק"י.

מתברר, איפוא, שמפ"ם ידעה למשוך מנדאט ממפא"י, אך הפסידה מנדאט בקרב בוחריה החתיקים, שעברו לקומוניסטים.

★ ★ ★

מקוויזינגים המק"י

מניין עיד קיבלו הקומוניסטים קולות? ממקור כימעט יחיד: הערבים שהצביעו בעד הקויזלינגים של מפא"י ב־בחירות הקודמות. התנודה היתה כאן הדמשמעית: בכפר קאסם, למשל, היו למק"י 12 קולות בבחירות שעברו. הפעם קיבלה 291 — הכל ממפא"י. זוהי דוגמה קיצונית. אך ברחבי המשולש, נשנתה במידה משתנה. איזור זה, שנחשב למיבצר מפא"י סהור, תרם אלפי קולות למק"י.

בנצרת עלתה מק"י מ־2406 ל־4293 קול — 46.5 אחוז מכלל הקולות. את הריחוף השיגה משני מקורות: שליש מערביי מפ"ם, ושני שלישים מערביי מפא"י.

מה ההסבר לעליית הקומוניסטים? מלבד התיאוריה שלהם על נעגועים לארצות־המוצא הקומוניסטיות, קיימים שני גורמים סבירים: הם נהנו מקולות הבוחרים הערביים שרצו להבטיח כי קולם לא יעמוד באיזו אפשרות שהיא לרשות מפא"י; ו־אילו בקרב הערבים התאחה במידה ניכרת הקרע הקאסמי־נאצרי, שעלה למק"י בקולות רבים של לאומנים בבחירות שעברו. אפשר גם לציין, כי הפעם, נזהר המימשל הצבאי מלהתערב בצורה גסה מדי וגם גדל מספר הערבים המשכילים והעמלים המשתחררים מכבלי־החמולה, שראשה נמכר למפא"י.

★ ★ ★

ממפא"י לחרות

מה קרה באף הימני? חרות אומנם שמרה על 17 ח"כיה. אולם האם שמרה מפלגה זו גם על אותם הבוחרים שהצביעו עבורה בפעם הקודמת?

אחת הנבואות המקובלות ביותר לפני הבחירות היתה, כי חרות תפסיד לפחות שניים־שלושה מנדאטים לליבראלים. אך, ל־עומת זאת, מה הוכיחה המציאות?

על פי חישוביו של מזכיר המפלגה, ח"כ אברהם דרורי, התאמתה נבואה זו — אך רק חלקית. מתוך ההוברת שהוא ערך לני־תוח תוצאות הבחירות („כל כתבי דרורי" כדברי חבריו למפלגה), הוא קובע: „הפסדנו קצת יותר ממנדאט אחד לליבראלים. בערך 11 אלף קול."

הפירוט: 3000 בחיפה (הדר וכרמל); 2000 בתל־אביב (צפון ומרכז), 1500 במושבות התיקות; כאלף בקריות של מיפרץ חיפה; והיתר — בערים הקטנות והבינוניות כמו חולון, בת־ים, רמת־גן.

אם כן, היתה חרות צריכה להפסיד שני מנדאטים. כי לא רק שהפסידה 11 אלף קול מסך־הכל שקיבלה בבחירות שעברו, אלא שבגלל עליית המדד, היו הקולות הנותרים מספיקים רק ל־15 ח"כים — וגם זה בקושי. כיצד בכל זאת שמרה חרות על מקומה?

ההסבר, גם כאן, כתוב בבירור, שחור על גבי לבן, בדו"חות ההעדה המרכזית. חרות השלימה את החסר דוקא אצל מפא"י. לפי הערכה מדוקדקת, הסתכמה תנודת הקולות ממפא"י לחרות בקרוב ל־20 אלף קול.

חרות הצליחה לקחת קולות (כ־1000) ממפא"י — אפילו בחיפה. היו אלה קולות שחרות עצמה הפסידה למפא"י בבחירות הקודמות. עתה חזרו אליה.

ירושלים, אף היא, נתנה לה כאלף קול נוספים. בצבא, זכתה חרות ל־18 אחוז מן הקולות — עליה לעומת הבחירות הקודמות. זוהי תוצאה האומרת הרבה. כי עד כה, ניסתה מפא"י ליצור רושם של והות בינה לבין הצבא. אחת מקריאות־הקרב העיקריות של מפא"י, בבחירות אלה, היתה כי יתר המפלגות מחללות את כבוד צה"ל. משמע: רק מפא"י דואגת לכבוד זה. והנה, בעת ספירת הקולות בצבא, נימצא כי חלקה של מפא"י ירד.

העלייה המרשימה ביותר של חרות היתה בשכונת התקוה ובפרברי תל־אביב. שם זכתה לתוספת של יותר מ־4000 קול, קרוב למחצית המנדאט. היתה זו נקמה על המפלה שנחלה חרות באותן השכונות, ב־פעם הקודמת. ההסבר שבפי אנשי חרות: ניצחון מפא"י בשכונות שיכרה אותה. עסקניה החלו מתנהגים כאדונים עליונים. על אף ניצול השלטון בעיריה למיבצעי־ראווה, לא הצליחו לשנות באופן יסודי את מצב תושבי הפרברים.

מתנות של ספרי תורה, או חנוכת כביש, לא עשו את הרושם הדרוש. חוץ מזה, לדברי אנשי חרות, השפיע גם הרקע המרסרי של בחירות אלה על אנשי השכונות, שהם בעלי דרישות חמירות ביותר בשטח המוסר.

מלבד הריכוזים העירוניים הגדולים, נתנו גם עיירות הפיתוח קולות חדשים לחרות. היו אלה, אומנם, עשרות או מאות בודדות, אך בסך הכל היה בהם כדי לשריין את חרות מפני התקפת־המחץ היומרנית של הליבראלים.

★ ★ ★

מניין 2 מנדאטים ליד?

הליבראלים עצמם אינם יודעים עדיין בוודאות, מדוע לא זכו במספר גדול יותר של קולות חרותיים. בן־גוריון אומנם טען כי נאומי נחום גולדמן על הח־זרת הפליטים ועל שלום עם הערבים חפפו כמה מאיהדי הליבראלים אל המחנה החרותי. הליבראלים אינם מקבלים גירסה זו. אולם הם מוכנים להודות, שיתכן שנאומי גולדמן מנעו בעד מספר גדול יותר של אנשי חרות להצביע ל־.

מכל מקום, מאשרים הליבראלים את מס־פרי חרות, כי אכן קיבלו מז' מספיק בוחרים שיבטיחו להם ח"כ נוסף. מכיתן ש־בבחירות הקודמות היו לצ' ולפ', יחדיו, 14 קול, משמע שקיבלו ממקום כלשהו שני מנדאטים נוספים. השאלה היא: מניין?

ושוב התשובה היא: ממפא"י. התוספת ה־עיקרית באה בצפון העיר תל־אביב ובמר־כזה — אם על חשבון חרות, אם על חש־בון מפא"י.

לדברי הליבראלים, חזר המעמד הבינוני אליהם, אחרי שניהל פלירט עם מפא"י וחרות. גם הפקידים והאינטליגנציה פנו הפעם אליהם — בעיקר על חשבון מפא"י. **בשיכון רמת־החייל, למשל, בו גרים שוטרים** פקידי ממשלה ופקידי־סוכנות, צעדו הליב־ראלים בראש. צהלה, שיכון בעל אחוז ניכר של אנשי צבא לשעבר ובהתה, הגדיל אף הוא את חלקם של הליבראלים בקלפי, על חשבון מפא"י.

האם פירוש הדבר שאילו נערכו עתה בחירות לעיריה, היו הליבראלים זוכים בראשות העיר? אין שום בטחון שכך הדבר. והם יודעים זאת.

★ ★ ★

העסקנים העדתיים

חופעה מעניינת היא הצטרפותם של עסקנים עדתיים, ערב הבחירות. האם הצטרפות זו מתבטאת גם בקולות? רוב המפלגות עונות על כך בשלילה מסויגת. אך לליבראלים נסיון מוצלח יותר בשטח זה. בטירת הכרמל, למשל, עבר מזכיר מפא"י המקומי, אליאס כרמל, לליבראלים. יחד עימו עברו עוד כמה עסקנים מפא"יים, מעולי עיראק. התוצאה: קפיצה מ־1000 קולות לכ־1500, לטובת הליבראלים.

בצפת זכו הליבראלים בתוספת של כ־250 קולות. עיקר העליה באה בשיכון כנען (משני קולות ל־150 קול). שם עברו אליהם מספר עסקנים של מפא"י, ובראשם חבר העיריה, עמרם אזולאי.

נראה כי הצטרפויות אלה הביאו תוצאות, מפני שצמחו מלמטה. העסקנים לא נקנו, מתוך כוונה שיגררו אחריהם את חמולתם

(המשך בעמוד 18)

כאן מצוירות תשע המפלגות העבריות וישתי הרשימות הערביות של מפא"י, שזכו לייצוג בכנסת החמישית. פצינרות המחברים מעגל אחד למשנהו, וכמו הקולות מהפלגה לשניה. החץ השחור מראה על כיוון מעבר הקולות. המספר הנקוב בכל חץ הוא מספר המנדאטים שעברו מרשימה אחת לשניה.